

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 2

БЕОГРАД, 1933 ГОДИНЕ

КЊИГА 4

XL РЕДОВНИ САСТАНАК

СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 28 ЈУЛА 1933 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ.

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

Претседник
Д-р АНТЕ ПАВЕЛИЋ

и

Потпретседници:
ЈОВАН АЛТИПАРМАКОВИЋ
Д-р ФРАН НОВАК

Секретар
Д-р ИВАН ГМАЈНЕР

Присутни су г. г. Министри: Претседник Министарског савета др. Милан Сршкић, Министар војске и морнарице, армијски ђенерал, Драгомир Ж. Стојановић, Министар просвете др. Раденко Станковић, Министар пољопривреде др. Љубомир Томашић.

ПОЧЕТАК У 17,30 ЧАСОВА.

СА Д Р Ж А Ј:

- 1 — Читање и усвојење записника XXXIX редовног састанка;
- 2 — Саопштење извештаја Одбора за проучавање међународних конвенција;
- 3 — Саопштење извештаја Имунитетског одбора о захтеву г. Министра правде за издавање суду сенатора г. др. Раденка Станковића;
- 4 — Одобрење тродневног одсуства сенатору г. др. Мићи Мићићу;
- 5 — Саопштење и примање на знање извештаја сенатора г. др. Саве Улманског да је одређен за делегата наше државе ради преговора о трговинском уговору са Републиком Аустријом;
- 6 — Молбе и претставке;
- 7 — Дневни ред: 1) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о изменама и допунама Закона који се односе на аграрну реформу у Босни и Херцеговини; 2) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије; 3) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о верској настави у народним,

грађанским, средњим и учитељским школама Краљевине Југославије. Сва три законска предлога примљена су у начелу и у појединостима.

Говорници: Милоје Ж. Јовановић, извештач Асим Алибеговић, Министар пољопривреде др. Љубомир Томашић, Атанасије Шола, Министар војске и морнарице армијски ђенерал Драгомир Ж. Стојановић, извештач Светозар Томић, извештач др. Валентин Рожић, Министар просвете др. Раденко Станковић, Јово Бањанин, Осман Виловић.

Претседник др. Анте Павелић: Отварам 40 редовни састанак Сената Краљевине Југославије. — Молим г. секретара да изволи прочитати записник прошлог састанка.

Секретар др. Иван Гмајнер чита записник XXXIX редовног састанка.

Претседник др. Анте Павелић: Имаде ли каквих примедба прочитаном записнику?

Милоје Ж. Јовановић: Молим за реч.

Претседник др. Анте Павелић: Има реч сенатор г. Милоје Јовановић.

Милоје Ж. Јовановић: Поводом интерпелације коју сам поднео а која се односи на недоношење Закона о заштити земљорадника и законских уредаба у циљу олакшања положаја занатлија, трговаца и осталих привредника, погођених данашњом тешком привредном кризом, за чије смо доношење овластили Краљевску Владу, имало је да се реши на прошлој седници питање првенства те интерпелације према моме тражењу. Пошто г. Претседник Владе на кога је та интерпелација упућена није био присутан седници, ја нисам могао дати мотивацију за првенство, већ сам тражио да се г. Претседник Владе умоли да дође на седницу и да да изјаву поводом тог мог тражења. Г. Претседавајући је рекао да ће се питање првенства моје интерпелације решити онда кад г. Претседник Владе буде присутан. Ја молим Претседништво да се г. Претседник Владе позове на седницу, како би се могло решити ово питање о првенству моје интерпелације.

Претседник др. Анте Павелић: Част ми је извести Сенат да је Претседништво упозорило на то г. Претседника Владе. Али, обзиром на хитне послове које има, г. Претседник Владе није могао доћи на седницу. Молим Сенат да изволи примити на знање ово саопштење.

Прима ли Сенат прочитани записник, пошто примедба нема? (Прима). Пошто Сенат прима, записник се оверовљује. — Молим г. секретара да изволи саопштити поднете одборске извештаје.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава: Одбор за проучавање међународних конвенција извештава Сенат да је завршио рад на проучавању поверених му конвенција и подноси Сенату своје извештаје.

Имунитетски одбор подноси Сенату извештај о захтеву г. Министра правде да се изда суду сенатор и Министар просвете г. др. Раденко Станковић, због дела из § 194 одељак I Кривичног закона.

Претседник др. Анте Павелић: Сви су ови извештаји отштампани, разделиће се господи сенаторима и биће стављени на дневни ред кад то Сенат закључи. — Молим господина секретара да саопшти молбе г. г. сенатора за отсуство.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава: Сенатор г. др. Мића Мићић моли Сенат да му изволи одобрити ради свршавања приватних послова три дана отсуства; Сенатор г. др. Сава Улмански извештава Сенат да је одређен за делегата наше државе у Бечу ради преговора о трговинском уговору са Републиком Аустријом.

Претседник др. Анте Павелић: Одобрава ли Сенат тражено отсуство г. Мићићу? (Одобрава). Објављујем да је Сенат одобрио г. Мићићу три дана отсуства, а извештај г. др. Улманског прима се на знање. — Молим г. секретара да саопшти приспеле молбе и претставке.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава: молбу Фране Братуше из Београда за дејство да буде запослен у државној служби; претставку академског вајара Ивана Мештровића, који моли Сенат да изволи примити на знање да је његова изјава дана сараднику пештанског листа „Аз Ешт“ нетачно интерпретирана од стране једног г. сенатора приликом буџетске дебате. Из тога интервјуа није се могло извести и закључити да је г. Мештровић републиканац и федералиста и да је један од иницијатора за неповољне енглеске извештаје о

нашој земљи.

Претседник др. Анте Павелић: Молба г. Братуше упутиће се надлежном Одбору за молбе и жалбе, а саопштење г. Мештровића прима се на знање, тим више јер је патриотизам и држављанска исправност г. Ивана Мештровића над сваку сумњу засведочена његовим досадањим јавним радом.

Прелазимо на дневни ред. Прва тачка дневног реда је претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о изменама и допунама Закона који се односе на аграрну реформу у Босни и Херцеговини. Молим г. известиоца да изволи заузети своје место и прочитати одборски извештај.

Извештај Асим Алибеговић чита:

Београд, 27 јула 1933 год.

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

Одбор за проучавање предлога Закона о изменама и допунама Закона који се односе на аграрну реформу у Босни и Херцеговини поднетог од стране Народне скупштине, узео је у претрес овај законски предлог и проучивши га свестрано на својој данашњој седници подноси Сенату овај

ИЗВЕШТАЈ

Одбор је на данашњој својој седници свестрано проучио поменути законски предлог и после дуже дискусије донео је одлуку да се овај предлог Закона прими са следећим примедбама:

Код § 1 на предлог Претседника Одбора г. Атанасија Шоле, што су г. Министар пољопривреде, као и Одбор усвојили, решено је да се унесе у Записник иза § 1 поменутог законског предлога у последњој алинеји, који је примљен у целости, следећи пасус: „Правилником разјаснити да се има исплата извршити по катастарском стању до 2-ХП 1928 године.”

А код § 4 на предлог Претседника Одбора г. Атанасија Шоле, што су г. Министар пољопривреде и Одбор усвојили, решено је да се унесе у Записник: „Да се у Правилнику г. Министра пољопривреде, који ће донети по § 9 овога Закона — а за § 4 овога Закона уз изразе „шуме, пашњаци, шикаре” разјасни, да се тако поступа са тако званом херцеговачким оградама.”

Част нам је умолити Сенат да прими овај извештај како га је Одбор на својој данашњој седници донео.

За известиоца одређен је г. Алибеговић Асим.

Секретар Одбора
Милоје Ж. Јовановић, с. р.

Претседник Одбора
Шола Атанасије, с. р.

Чланови:

Алибеговић Асим, с. р.
Салем Муфтић, с. р.
Круљ Урош, с. р.
Махмудбеговић Сефедин, с. р.
Поповић Дака, с. р.
Јалжабетић Томо, с. р.
Богојевић Васа, с. р.
Ивановић Драгољуб, с. р.

Господо сенатори, дозволите ми да Вам са неколико речи објасним и подвучем важност овог Закона. Како Вам је познато, аграрно питање у Босни и Херцеговини било је стотинама година камен смутње и завађе међу једнокрвном браћом. Овим Законом коначно се решава ово тешко стање и сада међу нама ништа не остаје спорно што би могло делити село од града. По овоме Закону решава се и отштета за кметовске шуме, као и то да се земљорадник ослобођава хипотекарног дуга насталог од факултативног откупа кметова. Овај је дуг на нашег земљорадника навалила туђинска аустријска управа, дочим наша слободна и национална држава ослобођава овог терета нашег тежака, па и тиме доказује своју пуну пажњу нашем земљораднику. Зато молим да се Закон прими онако исто како је у Народној скупштини једногласно примљен.

Претседник др. Анте Павелић: Има реч Министар пољопривреде г. др. Томашић.

Министар пољопривреде др. Љубомир Томашић: Господо сенатори, у сврху решења аграрног питања на територији бивших покрајина Босне и Херцеговине осим нормативних наредаба из ранијег и познијег доба била су донесена и два важна Закона, који нормирају решење тога питања.

Ова два Закона су: „Закон о бившим кметским селиштима“ од 17 маја 1928 године и „Закон о беглучким земљама у Босни и Херцеговини“ од 3-ХП-1928 године.

Већ сами наслови тих Закона кажу нам, да су босанско-херцеговачки аграрни односи били дворсни т.ј. кметски и беглучки.

Сви земљорадници који су земљиште држали као кметови, а тај је однос кметства у већини случајева био уписан у земљишне књиге, постали су слободни тежаци, те је тим Законом прешло у сопственост на 113.000 земљорадничких породица 566.000 хектара земље са које су земљорадници господарима давали $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{3}$ или $\frac{1}{2}$ годишњег прихода. Ови односи разрешени су „Уредбом о финансијској ликвидацији аграрних односа у Босни и Херцеговини“ од 12-V-1921 године, а та Уредба је претеча горе наведених Закона.

Ти кметски односи ликвидирани су са динара 255.000.000, коју је суму платила држава, и то половицу у готовом а половицу у државним облигацијама које носе назив: „Обвезнице за финансијско ликвидирање аграрних односа у Босни и Херцеговини“ а плаћа се 4% камате, која се исплаћује сваке године унатраг, и то 1 маја и 1 новембра, почев од 1 маја 1922 године, а биће амортизоване за 50 година.

Исплата ових земаља вршила се по кључу земљарине. Та земљарина није била прописана за шуме и шикаре, већ је за њих био прописан шумски чисти катастрални допринос, па ради тога та земљишта нису де факто могла по Закону бити ни исплаћена, иако су већ давно у земљо-књижним улошцима преведена у својину обрађивача.

Тако је дошло до тога да су земљовласници, како у групама тако и преко свога удружења земљовласника, у неколико наврата обрађали се за исправку очигледне неправде. То се сада исправља уставном § 4.

Односи на беглучким земљиштима морали су такође бити разрешени, јер је усвојен принцип:

„Земља онемо ко је обрађује“, а ти односи били су дугорочни те су се после ослобођења морали решити. То је постигнуто најпре „Уредбом о поступању са беглучким земљама у Босни и Херцеговини“ од 12-V-1921 год., која је претходила „Закону о беглучким земљама у Босни и Херцеговини“ од 3-ХП-1928 год.

У овом Закону били су предвиђени преклузивни рокови, који су истекли, а доста има неуких земљорадника који су те рокове пропустили због неупућености у последице Закона, или због вишегодишње отсућности, као и због тога јер су многи сматрали нечасним парничити се са својим земљовласником, са ким се је дуго година живело у братском односу. На тај начин страдали су ови земљорадници, па су данас у опасности да буду земљорадници без земље, јер због пропуштања тога рока била би законска последица дизање тих земљорадника са земље.

Да се то не би догодило, ваљало је у интересу социјалне правде донети овај законски предлог, за који су узели иницијативу г.г. народни посланици Милан Петковић и Хусејин Кадић.

Одбор Народне скупштине за проучавање ових законских предлога, усвојивши оба, спојио их је, па је тако постао овај законски предлог као једна целина, којим се не отвара нека нова аграрна реформа у Босни и Херцеговини, већ се тим законским предлогом комплетирају већ постојећи закони, а исправља се оно што би угрозило егзистенцију многих земљорадничких породица, односно оно што би било неправдо, да земљовласници за један део својих земљишта не буду по Закону обештећени.

Правилно решење за оба ова случаја диктују како народно-економска нужда тако и социјална правда, па је то и регулисано овим законским предлогом.

Прометримо ли горе изложено у појединим параграфима самога законског предлога, то ћемо гледати да §§ 1, 2, 3 и 7 регулишу питање земљорадника, који би без оваквог регулисања са својом породицом безусловно остали без земље.

§ 7 регулише заправо један однос који је давно имао бити регулисан Законом. Под окупаторском влашћу откупљивали су се кметови у Босни и Херцеговини факултативно, а потребни новац, у колико га земљорадник није сам имао, давао је босанско-херцеговачки ерар у форми дугогодишњег зајма, који је био унесен као хипотека на откупљене некретнине.

Пошто после ослобођења ту исплату отплата није нико ни форсирао, а у већини случајева дужник није хтео ни да плаћа, јер је ослобођење донело свима другима земљу бесплатно, па су се и ови дужници надали да ће тај дуг за њих држава платити.

Ето, то се решава у § 7 овога законског предлога.

Прометримо ли финансијски ефекат овога законског предлога, то, прихвативши за подлогу податке којима подручно ми Министарство располаже, добићемо следеће:

За финансијску ликвидацију предмета из § 1 овога законског предлога потребна је сума од динара 17,793.131.—; из § 2 сума од динара 22,100.000.—; из § 3 сума од динара 7,020.000.—; из § 4 сума од динара 50,000.000.—, свега динара 96,913.131.—

Из § 7 да се отпише дуг факултативног откупа кметских селишта значи да треба отписати динара 5,850.000.— За овај износ не треба готовина нити вредносни папири, већ га напросто треба отписати из потраживања државног ерара.

Молим вас, господо сенатори, да ову законску основу прихватите за подлогу специјалне дебате, а потом, исто тако као што је учинио ваш Одбор, да овај законски предлог примите како у целини тако и у појединостима. (Аплауз).

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Има реч г. Атанасије Шола.

Атанасије Шола: Господо сенатори, после овако исцрпног извештаја г. Министра о предложеној законској основи, и после прочитаног извештаја одбора, који је г. известилац пропратио са неколико сажетих речи, ја мислим, да вам је постала јасна потреба овога закона, који ми имамо данас да изгласамо. — Од ослобођења до данас у Босни и Херцеговини решава се аграрно питање и оно до данас није било коначно завршено. Тек овом законском основом, која ће постати закон, то ће бити коначно свршено. Као што је г. Министар лепо изнео, закон има два дела: један се тиче искључиво земљорадника и његових животних интереса. Тај део чине чланови: први, други, трећи и седми. Ту се, наиме, предвиђају оне норме, они законски услови, које треба земљорадник да испуни, да би могао надокнадити оно што је пропустио и права, која је изгубио, поново стећи, те земљу, на коју рефлектира и коју држи у поседу, добити и у својину. То је предвиђено једним становитим роком. Према томе, свакоме земљораднику, који је било омашком, било немарношћу или незнањем, најзад, било наивношћу и добротом, промашио, пропустио да употреби своје право у законском року — право предвиђено ранијом уредбом о беглуцима, — свакоме таквоме земљораднику сад се продужује тај рок и сваки заинтересовани земљорадник има могућности да стекне поново то своје право. То је њему најпреча потреба, а без овога закона он би остао на голој ледини, и то туђој, а не својој!

Предвиђа се овде и како то треба да се накнади бившим земљовласницима. И у главном је остало по старим уредбама у погледу оштете било за земљишта, било за шуме и шикаре.

§ 7 предвиђа оне преостале дугове сељака, земљорадника, који су се откупили још за време Аустрије по такозваном факултативном откупу. Ти се дугови — као што је г. Министар лепо нагласио — после Ослобођења нису отплаћивали, и ако су били минимални, јер се сељак у оном психолошком расположењу и схватању потпуно речи: Ослобођење; после оне велике пароле са Највишега места: да земља припада ономе, који је обрађује, — није сматрао позван и обавезан, да тај дуг, који је постао за време Аустрије, враћа. Али терети су у земљишним књигама остали и надаље, а то је земљорадника свакако ограничавало у његовом кредитном кретању.

По овој ствари имам и сам неколико претставки од Савеза земљорадничких задруга са територије Босне и Херцеговине, јер је и само задругарство овим било тајгирано, пошто задругари нису могли слободно да располажу својом имовином. Према ономе да је сваки сељак ослобођен и да је држава платила за њ оштету, према истој

аналогији и овде се сељак ослобођава од ових дугова, и ако је он у своје време својом вољом склопио и на себе природно тај дуг. Према томе и он је сада ослобођен као и онај његов брат, кога је одмах после ослобођења држава ослободила.

За земљопоседнике, који су били прилично прикрађени у погледу обештећења од стране државе, јер све што је држава досада дала земљопоседницима, можемо бити искрени и лојални и рећи, да то претставља тек неку средњу вредност оног земљишта, које су они дали земљорадницима. Али с обзиром на то што и поред тога што је дотле било учињено, није учињено такође у погледу такзованих кметских шума и шикара и пошто тражење од стране земљопоседника у том погледу постоји већ дуги низ година, Краљевска влада, на иницијативу Народне скупштине, приволила је, да се то питање скине са дневног реда. Тако ће и за кметске шуме и шикаре, које су биле унесене у земљишне књиге, али на које се није плаћала земљарина, па се не зна њихова тачна вредност, да се одреди оштета као за оне беглукче шуме и шикаре, где је катастар постојао, па је у законској основи предвиђено, да се плати округло од сваког дунума, т.ј. од 1000 квадратних метара, 70 динара, али да читава та оштета не сме премашити своту од 50,000.000 динара. То је једна минимална, врло сажета оштета, али земљопоседници, који су свесни тога, пошто су већином грађанског стајежа, да за њих има и других могућности за живот, има и другог занимања, добровољно су и представши на ове услове, дали своју земљу и под кметским правом, и под беглуком, и сад такођер ове шуме и шикаре, које су биле под кметским правом, јер су свесни, понављам, тога да се данас оне велике земљишне књиге отварају за нове поседнике, за наше земљораднике, на којима, на крају крајева, и почива наша држава, јер они сачињавају огроман део народа, а оне старе земљишне књиге, где су они били уписани као поседници, затварају се за сва времена!

Ја изјављујем да ћу гласати за овај закон. (Пљескање.)

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Пошто нема више пријављених говорника, закључујем претрес у начелу. Приступа се решавању о законском предлогу у начелу. Она господа која су за овај законски предлог у начелу, гласаће са „за“, а она господа која су против овог законског предлога, гласаће са „против“. Молим г. секретара да изврши прозивку господа сенатора.

Секретар др. Иван Гмајнер прозива господа сенаторе и они су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
Алкалај др. Исак — отсутан
Арнаутовић Шериф — отсутан
Бањанин Јово — за
Богојевић Васа — за
Видаковић Антун — отсутан
Виловић Осман — за
Врбанић др. Милан — за
Вујић Павле — за
Гаврила др. Емило — отсутан
Гавриловић др. Богдан — за
Гај Људевит — за
Глушац др. Васо — за
Гмајнер др. Иван — за
Грасл др. Георг — отсутан

Грегорин др. Густав — отсутан
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — отсутан
 Ђирлић Петар — за
 Ђорђевић Драгослав — за
 Живановић Јеремија — отсутан
 Иванишевић Дон Фран — за
 Ивановић Драгољуб — за
 Ивковић др. Момчило — за
 Илиџановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — за
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Бура — за
 Круљ др. Урош — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — отсутан
 Мажуранић др. Желимир — отсутан
 Мајстровић др. Иван — отсутан
 Марјановић Милан — за
 Махмутбеговић Сефедин — за
 Мићић др. Мића — отсутан
 Михалџић Стеван — за
 Муфтић Салем — за
 Нешковић Јован — отсутан
 Новак др. Фран — за
 Обрадовић Паја — за
 Павелић др. Анте — за
 Петровић Добросав — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар др. Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — за
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — отсутан
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Сочица Мујо — за
 Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — за
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Теслић Петар — за
 Тимотијевић Коста — за
 Томашић др. Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — отсутан
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — отсутан
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Џаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — отсутан
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина др. Бењамин — за

После гласања

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Госпо-
 до, изволите чути резултат гласања. Гласало је
 свега 50 госпoде сенатора и сви су гласали за овај
 законски предлог. Према томе, објављујем да је
 Сенат примио у начелу овај законски предлог. —
 Прелазимо на претрес овог законског предлога у
 појединостима. Пошто нема пријављених говорни-
 ка, закључујем претрес у појединостима и прела-
 зимо на гласање у појединостима. Молим госпо-
 дина известиоца да заузме своје место и про-
 чита § 1.

Известилац Асим Алибеговић чита наслов и
 § 1. (Види састанак 39).

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Став-
 љам на гласање § 1. Господа која су за то да се
 прими § 1, нека изволе седети, а која су против
 тога, нека изволе устати. (Сви седе). Према томе
 објављујем да је § 1 примљен. Изволите чути § 2.

За овим је Сенат, гласајући седењем и устаја-
 њем о сваком поједином параграфу овога закон-
 ског предлога, примио све параграфе законског
 предлога, и то од § 2 до закључно § 10, по пред-
 логу и извештају одборском.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Према
 томе, објављујем да је Сенат примио у поједино-
 стима предлог овога Закона.

Сада ћемо, госпoдо, прећи на коначно гласа-
 ње о пријему овога законског предлога у целини.
 Молим господина секретара да изволи извршити
 прозивку.

Секретар др. Иван Гмајнер прозива г.г. сена-
 торе да гласају и они су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај др. Исак — отсутан
 Арнаутовић Шериф — отсутан
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Антун — отсутан
 Виловић Осман — за
 Врбанић др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Гаврила др. Емило — отсутан
 Гавриловић др. Богдан — за
 Гај Људевит — за
 Глушац др. Васо — за
 Гмајнер др. Иван — за
 Грасл др. Георг — отсутан
 Грегорин др. Густав — отсутан
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — отсутан
 Ђирлић Петар — за
 Ђорђевић Драгослав — за
 Живановић Јеремија — отсутан
 Иванишевић Дон Фран — за
 Ивановић Драгољуб — за
 Ивковић др. Момчило — за
 Илиџановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — отсутан
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Бура — за
 Круљ др. Урош — за

Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — отсутан
 Мажуранић др. Желимир — отсутан
 Мајстровић др. Иван — отсутан
 Марјановић Милан — за
 Махмутбеговић Сефедин — за
 Мићић др. Мића — отсутан
 Михалчић Стеван — за
 Муфтић Салем — за
 Нешковић Јован — отсутан
 Новак др. Фран — за
 Обрадовић Паја — за
 Павелић др. Анте — за
 Петровић Добросав — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар др. Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — за
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — отсутан
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Сочица Мујо — за
 Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — за
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Теслић Петар — за
 Тимотијевић Коста — за
 Томашић др. Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — отсутан
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — отсутан
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — отсутан
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Цаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — отсутан
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина др. Бењамин — за

После гласања

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Изволите, господе, чути резултат гласања. Гласало је свега 48 господе сенатора, и сви су гласали за овај законски предлог. Према томе, објављујем да је Сенат примио у целини предлог Закона о изменама и допунама Закона који се односе на аграрну реформу у Босни и Херцеговини.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије. Молим известиоца господина Томића да прочита извештај Одбора.

Известилац Светозар Томић чита:

ОДБОР СЕНАТА

за проучавање предлога Закона о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије примио је преко Претседништва Сената актом бр. 1865 од

27 јула 1933 године законски предлог о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије и подноси о истоме овај

ИЗВЕШТАЈ

Одбор је на данашњој седници свестрано проучио предлог Закона о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије и нашао да је поменути законски предлог користан по народ и државу и да одговара међународним високим задатцима Црвеног крста, па је донео одлуку да се овај законски предлог усвоји у редакцији како га је Народна скупштина примила и на рад Сенату упутила.

Стога је Одбору част предложити Сенату да предлог Закона о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије изволи примити без икаквих измена.

За известиоца Одбора одређен је г. Светозар Томић.

27 јула 1933 год.

Београд.

Секретар,
Свет. Томић, с. р.

Претседник Одбора,
К. Смиљанић, с. р.

Чланови:

Др. М. Ивковић, с. р.
 Др. Шиловић, с. р.
 К. Радовановић, с. р.
 Др. Јанко Рајар, с. р.
 Др. Круљ, с. р.
 Др. Бењамин Шуперина, с. р.
 Др. Иван Гмајнер, с. р.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Отварајем начелни претрес. Реч има г. Министар војске и морнарице.

Министар војске и морнарице, армијски генерал Драгомир Ж. Стојановић: Господе сенатори, Законом о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије, који је Народна скупштина примила и који Вам је доставила на одобрење, не предвиђа се стварање новог Друштва црвеног крста, пошто то Друштво под тим именом код нас већ постоји и ради.

Поднетим Законом, поред повластица које се дају Друштву, прописује се још и задатак и организација Друштва, пошто је то до сада било прописано Правилима Друштва, и то са ових разлога:

1. — Наша држава Законом од 31 марта 1931 године примила је: Женевску конвенцију за побољшање судбине рањеника и болесника у рату и Конвенцију о поступању са ратним заробљеницима од 27 јула 1929 године, а Законом од 30 маја 1931 године примила је Конвенцију о Међународној унији за помоћ од 12 јула 1929 године. Примањем ових конвенција наша је држава примила на себе и извесне обавезе предвиђене тим конвенцијама, као што је према чл. 25 Пакта Друштва народа примила и обавезу, да **ободрова и помаже установљавање и сарадњу добротворних националних организација Црвеног крста**, које су прописно овлашћене и које имају за циљ побољшање здравља, превентивну одбрану против болести и ублажавање патњи у свету проузрокованих вишом силом.

Према овоме, потребно је да се задатак Друштва пропише Законом, и то у духу створених обавеза примљених конвенцијама, како се и Друштво не би нашло неспремно и изненађено ма ка-

квим догађајима и да би могло да одговори оним дужностима и обавезама ради којих постоји и ради којих носи једно међународно признато, поштовано и привилеговано име.

2. — Организацију Друштва треба такође прописати Законом, проширити је на целокупну државну територију и саобразити је административној подели земље, пошто се само на тај начин може у народу развијати и утврдити сазнање и убеђење да је Друштво црвенога крста хумана и заиста преко потребна народна установа. У овој циљу је Законом и предвиђено да се поред Главног (Централног) одбора имају да образују одбори у местима седишта свих бановина, среских и општинских власти, као његови помоћни и потчињени органи.

3. — Подмладак Друштва црвеног крста не треба да има засебну организацију и без довољно веза са Друштвом, како је то до сада било, већ треба да буде саставни део Друштва и организован као његова грана, како се овим Законом и предвиђа, пошто ће се само на тај начин школска омладина моћи да васпитава у духу човекољубивих идеја Црвеног крста и од исте моћи да створи један идејно сигуран велики извор, из кога ће Друштво убудуће стварати своје одушевљене и поуздане сараднике; и

4. — Да се Законом предвиде и Друштву даду могуће повластице, како би оно из прихода, који се због тих повластица остваре, могло да образује потребне фондове ради извршења задатака одређених Законом, а у исто време да се због давања тих повластица може Друштво да стави и под државну заштиту и надзор.

Господо сенатори, често се догађају елементарне несреће и друге опште народне невоље. Не може се и не сме да рачуна да ће их нестати, нити пак да се све могу избећи, нити се може унапред да зна када ће се и где појавити.

Не могу се тако исто избећи ни страхоте и неизбежна зла рата када овај наступи, јер се будући ратови имају да воде са најсавршенијом техником и убитачним средствима.

Треба да будемо спремни да народу ублажимо невоље када га вишом силом снађу, па да то исто учинимо и другим народима.

Треба да будемо спремни да рањенике и болеснике у рату евакуишемо са борбене зоне, да их сместимо, да им укажемо лекарску и сваку другу помоћ, да их негујемо и лечимо; треба да будемо спремни да и становништво заштитимо од дејства из ваздуха и од бојних отрова, да прихватимо невољнике и ратну сирочад, како би се и неизбежна зла рата бар ублажила и умањила.

Треба да радимо на чувању народног здравља, на његовом хигијенском просвећивању и на подизању и неговању здравог подмлатка, и да будемо спремни за борбу противу разних епидемија и других опасних болести које немилосрдно косе и упропашћују народ.

Државна управа са својим органима и најбољом организацијом неће бити у могућности да ублажи све народне невоље у миру и неизбежна зла рата, пошто су за то потребна огромна новчана и материјална средства и довољно спремно особље. Државна управа мора да рачуна на сарадњу свих својих хуманих и културних установа, а од ових на првом месту на Друштво црвеног кр-

ста, а што се и поднетим Законом предвиђа.

Господо сенатори, за успешно извршење задатака предвиђених овим Законом, потребно је створити Друштву и материјалне могућности за то. Према данашњим економско-финансијским приликама у земљи, учињено је све што се могло учинити и Друштву су дате извесне повластице, а уколико се за сада није могло више учинити, надати се да ће се предложеном организацијом Друштва у целој земљи, његовим будућим као и досадашњим хуманим радом, достојним сваке хвале, као и дарезљивом добрих синова наше заједничке домовине, створити постепено и сва потребна средства, да своме народу укаже хитну помоћ кад невоља дође, да ову помоћ укаже и другим народима у случају њихових невоља произашлих од више силе и, најзад, да као помоћни орган војног санитета припомогне побољшању судбине рањеника и болесника у војскама у рату.

Уверен да ће Друштво предложеном организацијом и са средствима која му се овим Законом стављају на расположење, извршити своје задатке и бити од користи нашој јединственој недељивој Отаџбини, ја Вас, господо сенатори, молим да предложени Закон о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије изволите усвојити и примити. (Бурни аплауз и узвици: Живео!)

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Има реч известилац Одбора г. Светозар Томић.

Иствилац Светозар Томић: Господо сенатори, Друштво црвеног крста није локално друштво, није покрајинско друштво, није верско друштво, Друштво црвеног крста је народно друштво једне државе и оно је члан Међународне уније друштава црвеног крста, дакле, оно је светско опште друштво, најхуманије које постоји међу осталим друштвима. Његов задатак је двојак: да у миру потпомаже невољне и да им што пре притекне у помоћ; да у рату рањенике и невољнике потпомаже и да породицама тих ратника и невољника притиче у помоћ кад су остали без својих заштитника. Да то Црвени крст постигне, он мора да има своју организацију такву да она треба да продре у све крајеве једнога народа и једне државе и да цео свет буде свестан да помажући Друштво црвеног крста помаже себе, да помаже ближњег и онога даљњег који је у беди и невољи. Због тога су организације Друштва црвеног крста друкчије и гледане у друштву и публици него остала друштва. Свако симпатише Друштву црвеног крста и свако му прискаче у помоћ. Али због ових неродних година и економских неприлика није код нас Друштво црвеног крста узело онолико маха и онолико корена колико би требало да има.

Предратно Друштво црвеног крста Краљевине Србије оставило нам је у наслеђе имање од преко тридесет милиона динара, и као што често говори г. Тугомир Алауповић, наш први потпретседник, ми још и данас од тога капитала, што су нам га наши преци оставили, живимо; не можемо да га повећамо. Овај Закон надам се да ће олакшати нашу организацију и да ће наш Црвени крст са својим одборима продрети у све крајеве наше државе. Ми, господо, данас имамо у целој једној области (бановини) само 17 чланова Друштва црвеног крста. Захваљујући овом законском предлогу надамо се да ће и у те крајеве продрети идеје Црвеног крста и да ће се и тамо извести органи-

зација Друштва црвенога крста као и у другим крајевима.

Ми имамо врло добру организацију подмлатка Друштва црвенога крста. Сада имамо близу 300.000 чланова и надамо се да ћемо преко тога подмлатка, ширећи преко њега идеје Друштва црвенога крста, спремити будуће чланове Друштва. Онда нећемо имати мали број чланова као што имамо данас, него ћемо се у будуће моћи поредити и са другим великим државама.

Поднети законски предлог омогућава и лакше организовање и долажење до материјалних средстава. Предвиђено је да ће и држава давати помоћи као што ће давати и општине и бановине. На тај начин створићемо фондове за установе које ће служити идејама и циљевима Црвеног крста.

Због тога ја поздрављам овај поднети предлог Закона о Црвеном крсту Краљевине Југославије и молим господу сенаторе да га изволе примити онако како је поднет и како га је примила Народна скупштина.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Пошто нема више пријављених говорника закључујем дебату у начелу и прелазимо на решавање о законском предлогу у начелу. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар др. Иван Гмајнер прозива г.г. сенаторе који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај др. Исак — отсутан
 Арнаутовић Шериф — отсутан
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Антун — отсутан
 Виловић Осман — за
 Врбанић др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Гаврила др. Емило — отсутан
 Гавриловић др. Богдан — за
 Гај Људевит — за
 Глушац др. Васо — за
 Гмајнер др. Иван — за
 Грасл др. Георг — отсутан
 Грегорин др. Густав — отсутан
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — отсутан
 Ђирлић Петар — за
 Ђорђевић Драгослав — за
 Живановић Јеремија — отсутан
 Иванишевић Дон Франо — за
 Ивановић Драгољуб — за
 Ивковић др. Момчило — за
 Илиџановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — за
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Ђура — за
 Круљ др. Урош — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — отсутан
 Мажуранић др. Желимир — отсутан
 Мајстровић др. Иван — отсутан
 Марјановић Милан — за

Махмутбеговић Сефедин — за
 Мићић др. Мића — отсутан
 Михаљић Стеван — за
 Муфтић Салем — за
 Нешковић Јован — отсутан
 Новак др. Фран — за
 Обрадовић Паја — за
 Павелић др. Анте — за
 Петровић Добросав — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар др. Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — за
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — отсутан
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Сочица Мујо — за
 Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — за
 Сулејмановић др. Цафер — отсутан
 Теслић Петар — за
 Тимотијевић Коста — за
 Томашић др. Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — отсутан
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — отсутан
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Чаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — отсутан
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина др. Бењамин — за

После гласања.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Извољите чути, господе, резултат гласања. Гласало је свега 50 господе сенатора и сви су гласали за. Према томе, објављујем да је овај законски предлог у начелу примљен. — Прелазимо на претрес у појединостима. Пошто се нико није јавио за реч, закључујем претрес у појединостима и приступамо решавању у појединостима. Молим г. известивоца да чита редом чланове законског предлога.

Известилац Светозар Томић чита наслов и чл. 1.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Примили Сенат члан 1? (Прима). Објављујем да је чл. 1 примљен.

За овим је Сенат, гласајући о сваком поједином члану законског предлога, једногласно примио све чланове законског предлога и то: од чл. 2 до закључно чл. 59, по предлогу и извештају одборском.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Према томе, објављујем да је Сенат примио и у појединостима овај законски предлог. — Приступићемо коначном гласању о законском предлогу у целини. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар др. Иван Гмајнер прозива г.г. сенаторе, који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај др. Исак — отсутан
 Арнаутовић Шериф — отсутан
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Ангун — отсутан
 Виловић Осман — за
 Врбанић др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Гаврила др. Емило — отсутан
 Гавриловић др. Богдан — за
 Гај Људевит — за
 Глушац др. Васо — за
 Гмајнер др. Иван — за
 Грасл др. Георг — отсутан
 Грегорин др. Густав — отсутан
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — отсутан
 Ђирлић Петар — за
 Ђорђевић Драгослав — за
 Живановић Јеремија — отсутан
 Иванишевић Дон Франо — за
 Ивановић Драгољуб — за
 Ивковић др. Момчило — за
 Илиџановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — за
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Бура — за
 Круљ др. Урош — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — отсутан
 Мажуранић др. Желимир — отсутан
 Мајстровић др. Иван — отсутан
 Марјановић Милан — за
 Махмутбеговић Сефедин — за
 Мићић др. Мића — отсутан
 Михалчић Стеван — за
 Муфтић Салем — за
 Нешковић Јован — отсутан
 Новак др. Фран — за
 Обрадовић Паја — за
 Павелић др. Анте — за
 Петровић Добросав — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар др. Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — за
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — отсутан
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Сочица Мујо — за
 Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — за
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Теслић Петар — за
 Тимотијевић Коста — за

Томашић др. Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — отсутан
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — отсутан
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Џаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — отсутан
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина др. Беџамин — за

После гласања.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Изволите чути, господо, резултат гласања. Гласало је свега 50 г.г. сенатора и сви су гласали за.

Према томе објављујем да је Сенат примио коначно у целини предлог Закона о Друштву црвеног крста Краљевине Југославије.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: на претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о верској настави у народним, грађанским, средњим и учитељским школама Краљевине Југославије.

Дајем одмор пет минута.

После одмора.

Potpretsednik dr. Fran Novak: Gospodje senatorji! Seja se nadaljuje in sicer s tretjo točko dnevnega reda. Prosim gospoda poročevalca dr. Valentin Rožiča, da nam poda poročilo Odbora.

Izvestilac dr. Valentin Rožič čita:

Београд, 28 јула 1933 године.

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
 БЕОГРАД.

Нарочити Одбор за проучавање законског предлога о верској настави у народним, грађанским, средњим и учитељским школама у Краљевини Југославији узео је у претрес и проучавање овај законски предлог онако како га је Народна скупштина усвојила и послала на рад Сенату, па је на седницама својим од 27 и 28 јула ове год. проучио и примио га у начелу и појединостима онако како га је примила и Народна скупштина, те му је част умолити Сенат да га и он изволи усвојити како га је и Народна скупштина усвојила.

Али, Одбор је нашао да у овом законском пројекту није јасно изражено, и то у § 2, која лица могу бити постављена за вероучитеље, стога тражи да то могу бити само држављани Краљевине Југославије, који потпуно владају државним језиком. Исто тако заменици ових вероучитеља могу бити само квалификована лица и она која су свршила богословске науке у рангу потпуне средње школе, а само у недостатку овако квалификованих лица могу се постављати и она лица која су свршила богословске школе.

Ове напомене Господин Министар примио је већ у Одбору.

За известиоца је Одбор одредио сенатора г др. Валентина Рожића.

Секретар, Претседник Одбора,
Др. Иван Гмајнер, с. р. Франо Иванишевић, с. р.

Чланови:

Др. Рожић, с. р.
Др. Бењамин Шуперина, с. р.
Др. В. Глушац, с. р.
Стеван Михалцић, с. р.
Драг. Ђорђевић, с. р.
Осман Виловић, с. р.
Свет. Томић, с. р.

Gospodje senatorji! Jaz ne bom o stvari sami mnogo govoril. Mi smo na sejah govorili o tem, kar je kdo smatral da pove za in proti. Jaz samo na kratko rečem, da je ta Zakon nujno potreben in sicer radi tega, da se naša vzgoja na osnovnih, meščanskih, srednjih ter učiteljskih šolah naše Kraljevine postavi na trdno bazo, kar se tiče verskega poduka. Do danes je bilo to urejeno nespretno in težko, ker katehetje niso imeli stalne baze in niso bili inštruirani niti oni niti prosvetni Minister niti episkopat. Zaradi tega je Zakon o dopolnitvi zakonov o verskem poduku na osnovnih, meščanskih, srednjih i učiteljskih šolah v Kraljevini Jugoslaviji, ki nam je bil predložen, majhen poizkus nekega medsebojnega konkordata, takorekoč konvencija med katoliškim episkopatom, pravoslavnim patrijarhatom in muslimansko cerkvijo na eni ter državo na drugi strani. To je nekaj junctim, nekaj interim, ki je sad dolgotrajnega dela, ki ga je imel prosvetni Minister z imenovanimi verskimi zajednicami. To je kompromis, to je sporazum, ki je bil dosežen in ki mora služiti tako moralni in verski vzgoji našega naroda kakor narodnemu edinstvu. Ter veroučiteljem v večje veselje pri njihovem poduku, ker jim daje ta zakon bazo in stalnost za pouk. Na podlagi omenjenega stališča je treba smatrati ta zakon kot nekaj politično-verski kompromis, kajti šola, kakor veste, je bila od nekdanjega politicum, ta zakon pa je politicum mixtum compositum. Vi veste, res rem clamat. Ne bom govoril dalje. Omenil bom samo dve ali tri stvari, ki so pravzaprav v tem zakonu zapopadene, pa niso izrečene. Naši veroučitelji namreč, ki učijo našo mladino, srbsko-hrvaško-slovensko ter muslimansko in druge, ti naši veroučitelji imajo zdaj priliko, ko dobijo stalne položaje in vejo za urejenost pouka, da se izkažejo tudi kot vrli patrijotje. Zato bi jaz želel, da bi se pokazala pri glasovanju o tem zakonu edinost, da bi se tako pokazala soglasnost, vzajemnost in strpnost tam, kjer je do zdaj ni bilo ter da bi naši veroučitelji vzgajali našo mladino vzajemno ne samo na verskem polju ampak da bi delali tudi za edinstvo nacionalne in državne vzgoje. Ravno katehetje imajo pri tem največ prilike, kajti naša deca v osnovnih, meščanskih, srednjih in učiteljskih šolah je najbolj sprejemljiva za dobre nauke in tak pouk vršijo lahko samo sveščeniiki, duhovniki, in slabo bi bilo, če bi vsak po svoje mislil in po svoje razlagal; imeti moramo skupnost duha za državo in ljubezen do bližnjega.

Upam da po sprejetju tega zakona ne bo več takih neprilik, kakor so bile do zdaj zlasti v Sloveniji, kjer je prišlo dostikrat do sporov med državno oblastjo in veroučitelji. Nadam se da se bodo vsi veroučitelji po sprejemu tega zakona posvetili z vso dušo in z vsem srcem ne samo verski ampak tudi nacionalni in državni vzgoji za dobro Kralja, naroda

in države. Prosim Vas, da glasujete za ta zakon. (Ploskanje in odobravanje).

Potpretседnik dr. Fran Novak: K besedi se je oglasil g. Minister prosvete.

Министар просвете др. Раденко Станковић: Господо сенатори, регулисање односа верске наставе по школама не претставља једноставан задатак, — не претставља ни онда ако је у питању једна конфесија у организованом друштву, које се зове држава. Не претставља из разлога што је сасвим природна ствар да ће се свака па и тако појединачна верска заједница трудити да у школским питањима узме чим више учешћа и ингеренције. С друге стране свака државна власт трудиће се да одржи на висини своју вољу и то једино енергетично са радњама других фактора. — Кад је у питању регулисање верских односа у нашој земљи, у којој постоје три признате конфесије, дозволићете ми, господо, да онда задатак постаје још компликованији и тежи.

Овим законским предлогом који је пред вама трудило се да се дође до додирних тачака и да се сва опречна питања доведу у један међусобни склад, тако да се верска настава све три признате конфесије може, по школама, правилно вршити.

Крај свега тога што се после помне студије и међусобним преговарањем дошло до пројекта, какав је сада пред вама, који је примљен у Скупштини и како га је вама упутила на коначно решење, Одбор који је имао за задатак да проучи овај законски предлог у Сенату, ставио је извесне напомене на овај законски предлог.

Господо сенатори, ја сам у Одбору изјавио, да те напомене усвајам. Усвајам из разлога тога, што нисам могао видети да оне дају нешто ново, што законски предлог сам по себи није садржавао. Оне су само појачање, потенцирање онога што тај законски пројекат сам собом предвиђа. И, разумем се, да сам врло радо те напомене овога Одбора усвојио.

Овде изјављујем пред вама свима, да и овде гласно хоћу да кажем, да усвајам те напомене тиме, да се обавезујем да ћу се према њима у своме раду и држати.

Господо сенатори, тиме није све урађено, што се у овоме правцу могло да уради. Дозволите да вам напоменем још и то, да од стране врховних старешинстава верских заједница признатих конфесија у овој држави постоји још доста жеља, које овај законски пројекат није могао да обухвати у тој форми, да их задовољи до краја. Није могао из разлога тога, што су све те жеље материјалне природе, а ви сви знате, да је у доба дашње опште светске, па и наше привредне депресије, искључена свака могућност да се нови намеи ударају на наш народ.

Господо сенатори, ја нисам имао куражи, јер немам за то потребне савести, да изађем пред Народно претставништво, да га молим да у овом правцу изађе у сусрет врховним старешинствима верских заједница. Нисам могао из разлога тога, што знам да су наше општине у данашње време толико оптерећене, да једва могу садашње намете да савладају и да их плаћају, — и свако ново оптерећење значило би злочин у овој ситуацији за нашег малог човека.

Но за будуће надамо се да неће дуго трајати да дође до ситуације, у којој ће привредне при-

лике бити боље, да ћемо онда моћи одговорити и овој жељи и изаћи са новим намјетима, који ће удовољити у овоме правцу и хонорирати свештеницима труд око вршења наставе, веронауке. За сада дозвољавате да останем при томе, да ми савест не дозвољава да са оваким једним пројектом пред вас изађем.

Молим вас да уважите све то и да овај законски предлог примите. (Аплауз и узвици: Живео!)

Потпретседник др. Фран Новак: За реч се пријавила два говорника: г. сенатор Јово Бањанин „за“ и г. сенатор Осман Виловић „против“. Има реч г. Јово Бањанин.

Јово Бањанин: Господо сенатори, мислим да нема никога међу нама, ко не би с великим задовољством примно овај законски предлог, који треба да унесе ред у верску наставу у нашој држави. Ми се нарочито морамо радовати, што знамо да је овај законски предлог плод једног споразума, који треба да нам осигура да ће се верски односи у нашој отаџбини сређивати онако, како ће мир верски у нашој земљи бити осигуран. И зато, господо, што је до овог споразума дошло, ми морамо одати признање и Краљевској влади и г. Министру просвете, што је учинио све што је могао да до тога споразума дође. (Узвици: Живео!).

Овај законски предлог, господо сенатори, доказ је да у нашој државној политици нема места никаквом противверском духу ни гоњењима било какве вероисповести, и после тога треба и претставници свију вероисповести и свију цркава, а нарочито вероучитељи у школама да схвате и своју дужност према Отаџбини и да раде на верској *сношљивости* за духовно смиривање и стапање југословенског народа. (Одобравање).

Овај законски предлог, господо сенатори, уређује питање верске наставе у основним, учитељским и средњим школама. Допустите ми да кажем овде и једно своје лично мишљење, наиме да би по моме уверењу верска настава, наука о вери у вишим разредима средњих школа морала и требала бити постављена на једну много ширу и много далековиднију основу. Говорим то чисто теоретски и начелно, не тражећи ни издалека да се у овоме законском предлогу о томе води рачуна.

Моје је уверење, господо, да би у вишим разредима средњих школа требала религија да се учи као целина, да се учи као компаративна културно-историска наука о етичном и духовном развоју човечанства у свима облицима, учењима и манифестацијама од првих почетака уљуђеног и културног живота свију народа. Та настава, господо, полазећи са гледишта да је свакоме човеку његова вера светиња, не треба да дира у осетљивост ниједне вероисповести, али се не треба ни подвргавати ни једној искључивости. То дакако не би значило да би школа имала спречавати везу ђака виших разреда средњих школа са њиховом вероисповешћу. Напротив, школска власт би била дужна да подржава везу ђака виших разреда средњих школа са њиховом вероисповешћу и да их упућује на вршење њихових верских дужности. Таква наука о вери, господо сенатори, наглашавам, у вишим разредима средњих школа које имају главни задатак у формирању наше младе интелигенције, не би никако слабила оданост ђака према својој вероисповести, али би она била најпоузданија поука о верској *сношљивости*. Хришћанство у таквом

учењу религије не би имало ништа да изгуби, јер је његова историска мисија толико велика да би оно оваквим компаративним учењем религије могло само да добије. Али, господо, ја наглашавам поново, да то данас може бити ствар само теоретске дискусије. Данас вреде начела која су усвојена у овом законском предлогу, и ја та начела за данас потпуно примам.

Господо, у нашој државној политици у питању верском могло је бити и бивало је омашака. Можда је била учињена и једна омашка код првога доношења новог школског Закона о основним школама. Али, господо, никада није било тенденције у нашој држави да се вера потисне из јавног живота, да се помаже нека противверска или безверска агитација. Па ипак, господо сенатори, Отаџбина наша била је с извесних страна врло често изложена сумњичењима да она помаже неку противверску или безверску агитацију или агитацију против извесних конфесија и вероисповести.

Ја сам дужан, господо, приликом дебате о овом законском предлогу да упозорим како је с једне врло високе стране, која би требала да буде светионик читавог човечанства, учињен један потпуно незаслужени напад на нашу отаџбину. Крајем маја месеца ишло је, господо, једно велико ходочашће, велика депутација под водством надбискупа Бауера у Рим и примљена је код Св. Оца Папе.

Том приликом, како је то аутентично известила 28. маја „Хрватска стража“, која ужива нарочити протекторат загребачког надбискупа, свети отац Папа је држао један говор, који нас не може оставити мирне.

Ја нећу, господо сенатори, да помињем све алузије и тенденције, које се из тога говора могу или прочитати или наслутити. Хоћу да вас упозорим на свршетак тога говора, јер је најзначајнији. Свети Отац каже: „Нека, синови Моји, ова година буде година Откупљења за све душе. Нека Господин услиши нашу молитву и нека ове године ослободи цијели свијет а особито оне крајеве, који су највише искушавани и највише трпе, као наша драга Хрватска. Нека вам то оживи душу надом и утјехом и нека ова Наша вјера буде и ваша. С овим мислима Ми вам подјелујемо свој свети благослов.“

Ја, господо, не знам да ли је свети отац Папа изрекао ове речи као врховна глава римо-католичке цркве или као суверен ватиканске државе. У сваком случају то је један необичан и изванредан покушај ингеренције у унутарњи државни живот једне независне и суверене државе. (Гласови: Тако је).

Питамо ми, господо сенатори, што се то догодило у Хрватској, у једном делу Југославије, што би дало оправданога разлога за овакву ингеренцију светога оца Папе, и на који би начин требало то ослободити Хрватску, која је ослобођена у Југославији. Јесу ли се у Југославији догађале онакове ствари, како су се догађале у католичком Мексику или у католичкој Шпанији, како су се до недавна догађале у католичкој Италији, а сигурно би се и догодиле и у Немачкој, да није било више увиђавности са стране светога оца Папе према Немачкој, него што је има према Југославији. (Одобравање и гласови: Тако је.)

Нигде, господо сенатори, то можемо потпуно

поуздано рећи, нигде на читавом свету није се католичка црква и вера после рата развијала тако као што је у Југославији. Господа, која познају Загреб, где столује г. надбискуп др. Бауер, могу знати врло добро, да је сав Загреб после уједињења окружен читавим венцем нових сјајних палата, које су подигли сви могући редови и све могуће установе католичке цркве, и наша држава није никада томе правила никакве сметње, а да је правила такве сметње, сигурно да до подизања тих установа не би дошло.

Али, господо сенатори, моје је дубоко уверење да ми у овом питању немамо толико да се жалимо на Свету Столицу, јер је потпуно сигурно, да иницијатива за овакав говор, да овај покушај ингеренције у наше унутрашње односе није дошао *sua sponte* од Свете Столице. То је морао бити плод сугестија и информација, које су долазиле с друге стране, а имамо много разлога веровати да су те сугестије дошле с оне исте стране која је на последњој бискупској конференцији у Загребу крајем прошле године тражила да Света Столица прекине дипломатске везе с Југославијом. Па ипак после свега тога држава је наша ишла тако далеко у попустљивости, да је Краљевска влада, како је то опет „Хрватска стража“ 1. јула известила, одлуком од 29. јуна допустила, да чак државни чиновници добију допуст, добију отсуство за пут у Рим 5. јула у омладинском ходочашћу, и то под водством никога другог него надбискупа сарајевског др. Шарића, коме неће нико импутирати да је горљив присташа верске сношљивости, или да му је југословенска мисао прирасла за срце.

Господо сенатори, ово су болне стране нашег националног и државног живота. Међутим после доношења овог Закона ми имамо пуно право да се надамо, да ће и католички епископат друкчије схватити своју дужност у Југославији и да ће, кад је већ једаред са висине Св. Столице у Ватиканском граду пала оваква изјава, тај исти епископат, који је бар у појединим деловима својим могао дати повода оваквој изјави, умети да пође *de Parale informato ad Papam melius informandum* (од Папе рђаво обавештеног до Папе кога треба боље обавестити), и да ће се побринути, да и Св. Столица према Југославији заузме друкчије гледиште. А моја је тврда нада, да ће доношење овог Закона створити потребну атмосферу и дати могућност да се приступи коначном решењу питања конкордата, како би се једаред могли уредити и сви интерконфесионални односи у нашој Отаџбини. Тиме завршавам и изјављујем да примам овај Закон и у начелу и у појединостима. (Пљесак).

Потпретседник др. Фран Новак: Има реч сенатор г. Виловић.

Осман Виловић: Господо сенатори, цијенећи важност и улогу религије за морално и духовно васпитање народа, Краљевска влада чини озбиљне напоре да се поправе грешке, које су се на жалост код нас биле увукле у школско законодавство, које је заправо деградирало веронауку на предмет, који се једва толерише.

Ја сам уверен, господо сенатори, да господин Министар просвете, чије су нам високе интелектуалне квалификације добро познате, настоји да поправи учињене пропусте и да даде веронауци оно место које јој по њеној важности припада.

Господин Министар садањим предлогом Зако-

на о верској настави настоји да се то питање реши на задовољство свију признатих конфесија и даје могућност да се изађе у сусрет оправданим жељама верских претставника и ђачких родитеља.

Међутим овај предлог овакав како га је усвојила Народна скупштина није претходно протудиран у довољној мери, те има неких празнина које би требало попунити, а с друге стране појединим одредбама својим даје могућност пристрасном примењивању или посвемашњем непримењивању.

Због свега тога да би се ово питање што боље и на задовољство признатих вероисповести као и ђачких родитеља решило, дозволите ми, господо сенатори, да учиним своје примедбе на поједине одредбе предметног пројекта.

У § 2 алинеја 1 речено је да општина може доделити извесну награду вероучитељима. Овакав пропис је постојао у досадашњем Закону о народним школама, али сви знамо каква је била примена те одредбе у пракси.

Већина општина нису уопште предвиђале у својим буџетима никакве кредите у ту сврху, а другима које су их биле предвиделе, иако у минималним износима, Бановине и Министарство финансија брисали су те позиције у буџету. Тако је у пракси испало да општине нису готово ништа доприносиле за верски одгој наше младежи, јер их није силио на то никоји законски пропис, док су на другој страни морале плаћати осетљиве станарине учитељима и уносити у своје буџете и многе друге издатке силом појединих законских прописа, премда општине не би иначе за те сврхе давале ни паре, кад не би морале.

Стога предлажем да се овај израз „може“ брише, а мјесто тога стави „има“.

Код § 3 имам приметити, да би било потребно онде где се говори „да се могу постављати посебни учитељи вјере“ стави „постављају се“. Иначе ако би остала онаква стилизација каква је у предметном пројекту, Министарство би могло мимоићи уопште постављање посебних вероучитеља, јер га на то не сили законски пропис.

Даље, да се у истој алинеји овога параграфа место „ако у тим школама“ стави „ако у свим местним школама“, а место „најмање 20 ученика“ стави „просечно по 20 ученика“, а место „у сваком разреду или одељењу“ да се стави „у сваком разреду или свим одељењима“.

Ово предлажем стога да поједини школски управитељи не би могли ову одредбу учинити сувишном, за што садања стилизација оставља потпуно томе отворена врата.

У § 4 где се говори о разрешавању вероучитеља да се уметне клаузула „наконведеног дисциплинског поступка“.

§ 5 односи се на одобравање наставног плана или програма, те се мимо досадашње законске прописе предвиђа и саслушање Главног просветног савета. Ово држим да је излишно, јер Главни просветни савет нема шта да решава о учењу признатих вера, и ако би то остало могло би често довести до посве непотребних сукоба између просветних и верских власти, а то није ни потребно ни пожељно.

Код § 8 да се брише клаузула „једанпут у години“, јер је то у противности са позитивним законским прописима верских заједница, који дају неограничено право надзора веронаучке наставе

надлежним верским органима.

Код § 9 да се уз дијецезу стави „Муфтијство”, пошто се границе дијецеза не поклапају са оним Муфтијстава.

Код § 11, где се говори о неговању религијских осећаја и моралне науке, да се дода, да ученичка удружења могу бити на верској основи на школама, које похађају ђаци искључиво једне конфесије, на пример: богословије, медресе, семеништа, шеријатска гимназија, заводи часних сестара, шеријатска судачка школа и слично.

Ове сам примедбе учинио у најбољој намери да би се ово питање што повољније решило и да би се занста макло с мртве тачке на којој би и даље остало ако би овакав пројекат био усвојен.

Стога се поуздано надам да ће се господин Министар са њима сагласити а и овај високи дом да ће их усвојити.

Потпретседник др. Фран Новак: Реч има г. известилац.

Известилац др. Валентин Рожић: Ја немам ништа више да кажем.

Потпретседник др. Фран Новак: Претрес у начелу је завршен, те прелазимо на гласање о законском предлогу у начелу. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар др. Васо Глушац прозива господу сенаторе, који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај др. Исак — отсутан
 Алтипармаковић Јован — за
 Арнаутовић Шериф — отсутан
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Антун — отсутан
 Виловић Осман — отсутан
 Врбанић др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Гаврила др. Емило — отсутан
 Гавриловић др. Богдан — за
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац др. Васо — за
 Гмајнер др. Иван — за
 Грасл др. Георг — отсутан
 Грегорин др. Густав — отсутан
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — отсутан
 Ђирлић Петар — отсутан
 Ђорђевић Драгослав — за
 Живановић Јеремија — отсутан
 Иванишевић Дон Франо — за
 Ивановић Драгољуб — за
 Ивковић др. Момчило — за
 Илиџановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — за
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић др. Хамдија — за
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Ђура — за
 Круљ др. Урош — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — отсутан
 Мажуранић др. Желимир — отсутан
 Мајстровић др. Иван — отсутан

Марјановић Милан — за
 Махмутбеговић Сефедин — за
 Мићић др. Мића — отсутан
 Михалцић Стеван — за
 Муфтић Салем — против
 Нешковић Јован — за
 Обрадовић Паја — против
 Павелић др. Анте — за
 Петровић Добросав — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар др. Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — за
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — отсутан
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Сочица Мујо — за
 Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — за
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Теслић Петар — за
 Тимотијевић Коста — за
 Томашић др. Љубомир — за
 Томић Светозар — отсутан
 Тринајстић др. Динко — отсутан
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — за
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — за
 Џаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — отсутан
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина др. Бењамин — за

После гласања.

Потпретседник др. Фран Новак: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 50 госпoде сенатора, од којих 48 за, а 2 против. Према томе, објављујем да је предлог Закона о верској настави у народним, грађанским, средњим и учитељским школама у Краљевини Југославији у начелу примљен.

Прелазимо сада на претрес у појединостима. Пошто се нико није јавио за реч, молим г. известиоца да чита поједине параграфе.

Известилац др. Валентин Рожић чита наслов и § 1.

Потпретседник др. Фран Новак: Господа која су за то да се § 1 прими, нека изволе седети, а која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Објављујем да је § 1 примљен. — Изволите чути § 2.

За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о сваком поједином параграфу законског предлога, примио већином гласова све параграфе, и то од § 2 до закључно § 12 законског предлога, према предлогу и извештају одборском.

Потпретседник др. Фран Новак: Тиме је претрес у појединостима свршен. Прелазимо на ко-

начно гласање о законском предлогу у целини. Молим г. секретара да изволи извршити прозивку. Ко је за, нека изволи гласати са „за“, а ко је против, нека изволи гласати са „против“.

Секретар др. Васо Глушац прозива господу сенаторе и они су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај др. Исак — отсутан
 Алтипармаковић Јован — за
 Арнаутовић Шериф — отсутан
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Антун — отсутан
 Виловић Осман — отсутан
 Врбанић др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Гаврила др. Емило — за
 Гавриловић др. Богдан — за
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац др. Васо — за
 Гмајнер др. Иван — за
 Грасл др. Георг — отсутан
 Грегорин др. Густав — отсутан
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — отсутан
 Ђирлић Петар — за
 Ђорђевић Драгослав — за
 Живановић Јеремија — отсутан
 Иванишевић Дон Франо — за
 Ивановић Драгољуб — против
 Ивковић др. Момчило — за
 Илиџановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — за
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић др. Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Ђура — за
 Круљ др. Урош — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — отсутан
 Мажуранић др. Желимир — отсутан
 Мајстровић др. Иван — отсутан
 Марјановић Милан — за
 Махмутбеговић Сефедин — за
 Мићић др. Мића — отсутан
 Михаљчић Стеван — за
 Муфтић Салем — против
 Нешковић Јован — отсутан
 Обрадовић Паја — против
 Павелић др. Анте — за
 Петровић Добросав — отсутан
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар др. Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — за
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — отсутан
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Сочица Мујо — за

Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — за
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Теслић Петар — за
 Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић др. Љубомир — за
 Томић Светозар — отсутан
 Тринајстић др. Динко — отсутан
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — за
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — за
 Џаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — отсутан
 Шиловић др. Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина др. Бењамин — за

После гласања.

Потпретседник др. Фран Новак: Изволите, господо сенатори, чути резултат гласања. Гласало је свега 49 господе сенатора, и то 46 за, а тројица против. Објављујем да је тиме предлог Закона у целини коначно примљен.

Господо сенатори, слободан сам да Вам предложим да данашњу седницу закључим, а идућу да сазовем за сутра, у 11 часова пре подне, са следећим дневним редом:

Као прва тачка дневног реда долази данашња четврта тачка дневног реда, т. ј. претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о трговинском аранжману између Краљевине Југославије и Краљевине Мађарске, закљученом и потписаном у Будимпешти 15 маја 1933 године.

2) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о споразуму између Краљевине Југославије и Републике Француске о преференцијалном поступању са југословенском пшеницом;

3) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о уговору о раду и помоћи са прилозима, закљученом и потписаном у Паризу 29 јула 1932 године између Краљевине Југославије и Републике Француске;

4) Претрес извештаја Одбора о споразуму о стажијерима, закљученом и потписаном у Паризу 29 јула 1932 године између Краљевине Југославије и Републике Француске;

5) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о споразуму о уређењу трговинског промета између Краљевине Југославије и Краљевине Италије;

6) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о допунској конвенцији о регулисању путем компензације трговачких потраживања између Краљевине Југославије и Белгијско-луксембуршке привредне уније, закљученој и потписаној у Београду 22 фебруара 1933 године;

7) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о конвенцији за стварање међународног друштва за пољопривредни хипотекарни кредит, закљученој и потписаној у Женеви 21 маја 1932 године;

8) Претрес извештаја Одбора о Допунском ак-

гу уз међународну конвенцију о превозу робе железницама (М. К. Р.) закључену и потписану у Берну 23 октобра 1924 год., закљученом и потписаном у Берну 23 септембра 1932 год.;

9) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о међународној конвенцији за уређење лова на китове, закљученој и потписаној у Женеви 24 септембра 1931 год.;

10) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о међународном споразуму о бродовима-светионцима са посадом, који се налазе ван одређеног места, закљученом и потписаном у Лисабону 23 октобра 1930 год.;

11) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о међународној конвенцији о теретним линијама, закљученој и потписаној у Лондону 5 јула 1930 г. са закључним Протоколом од истога дана;

са прилозима под I, II, III и IV и са закључним актом међународне конвенције о теретним линијама 1930 године;

12) Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о међународној конвенцији за изједначење подношења резултата анализе материја намењених људској и сточној храни, закљученој и потписаној у Паризу 30 јуна 1931 год.;

13) Претрес извештаја Имуניתетског одбора о захтеву г. Министра правде за издавање суду сенатора и Министра просвете г. др. Раденка Станковића за дело из § 194 одељак I Кривичног закона.

Прима ли Сенат овај дневни ред? (Прима.) Објављујем да је дневни ред примљен и тиме данашњу седницу закључујем.

Седница је закључена у 19,40 часова.

П Р И Л О З И

НАРОДНА СКУПШТИНА
Краљевине Југославије
Бр. 17433
26 јула 1933 год.
Београд.

Господине Претседниче,

Част ми је известити Вас да је Народна скупштина на свом 55 редовном састанку одржаном 26 јула 1933 године коначно усвојила предлог Закона о верској настави у народним, грађанским, средњим и учитељским школама, поднет јој од стране г. Министра просвете на основи овлашћења датог му Указом Њ. В. Краља од 22 јула 1933 године.

Извештавајући Вас о предњем, мени је част, Господине Претседниче, у смислу чл. 64 Устава и § 66 Закона о пословном реду у Народној скупштини, доставити Вам дефинитиван текст овога законског предлога онако како га је Народна скупштина усвојила, као и оригинал Указа о овлашћењу за подношење Народном претставништву поменутог законског предлога, — с молбом на Ваш даљи поступак.

Овај законски предлог претресан је у Народној скупштини као хитан.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење о мом особитом поштовању.

Претседник
Народне скупштине
Др. К. Кумануди, с. р.

Господину

ДР. АНТИ ПАВЕЛИЋУ,
Претседнику Сената
Београд.

НАРОДНА СКУПШТИНА
Краљевине Југославије

Сазвана Указом од 19 октобра 1932 године у редован сазив за 20 октобар 1932 године на свом 55. редовном састанку, одржаном 26 јула 1933 године у Београду, решила је:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О
ВЕРСКОЈ НАСТАВИ У НАРОДНИМ, ГРАЂАНСКИМ, СРЕДЊИМ И УЧИТЕЉСКИМ ШКОЛАМА
У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ

који гласи:

§ 1.

Верска настава је обавезна у народним, грађанским, средњим и учитељским школама, а предаје се само ученицима признатих вероисповести.

§ 2.

Верску наставу у народним и грађанским школама код припадника своје вере врше стални вероучитељи, месни свештеници или њихови духовни заменици. Месне свештенике или њихове заменике предлаже надлежна верска власт банским

управама ради именовања или разрешења. Свештеницима или њиховим духовним заменицима може општина доделити извесну награду.

Верску наставу у средњим и учитељским школама код припадника своје вере изводе лица која имају прописане квалификације по Закону о средњим и по Закону о учитељским школама.

Надлежна верска власт за наставнике веронауке даје сагласност при постављењу.

§ 3.

Ако је вероучитељ у народним и грађанским школама службено или на који други начин спречен да врши своју вероучитељску дужност, дужна је надлежна верска власт предложити му заменика. Ова замена може бити стална.

Ако се надлежна верска власт не побрине за верску обуку у народним и грађанским школама и ако не поднесе потребне предлоге за наименовање вероучитеља, онда ће на молбу заинтересованих родитеља банска управа за народне и Министарство просвете за грађанске школе издати потребне наредбе.

У народним и грађанским школама могу се поставити и посебни учитељи вере са правом напредовања учитеља основних школа, ако у тим школама има најмање 20 часова недељно, рачунајући најмање по 20 ученика у сваком разреду или одељењу. Ове учитеље вере поставља Министар просвете из редова оних кандидата који су свршили богословске науке, а које му предложи надлежна верска власт. У средњим и учитељским школама постављаће се стални вероучитељи само онда када има довољан број часова недељно за тај предмет, иначе се постављају хонорарни наставници.

§ 4.

Наставници веронауке, било да су са чиновничким својством или без њега, дужни су у своме школском раду, као и сви остали наставници, држати се школских закона и наредба, а нарочито школског и наставног реда.

Наставнике веронауке у народним и грађанским школама може Министар просвете на предлог банске управе разрешити вероучитељске дужности, ако њихов рад у школи не одговара педагошким методским начелима или ако њихово држање у школи и ван школе није у складу са општим циљем те школе. О оваквом свом решењу известиће Министар просвете увек и надлежну верску власт.

§ 5.

Наставни план и програм из веронауке прописује Министар просвете у споразуму са врховним претставништвом појединих вероисповести у Краљевини Југославији (за католике: Претседништво бискупских конференција), а по саслушању Главног просветног савета.

§ 6.

Нижи и виши течајни испит као и допунски испити могу се полагати и у приватној средњој

школи (§ 58 Закона о средњим школама), и признати од стране Министра просвете кад то предлаже изасланик Министра просвете.

§ 7.

Супленти веронауке полагаће стручни део професорског испита за средње школе (§ 73 Закона о средњим школама) по програму, који утврђује Министар просвете, а који, као и испитиваче за тај део програма, предлажу црквене власти.

Вероучитељи у народним школама полагаће стручни посебни вероучитељски државни испит по § 5 Закона о изменама и допунама Закона о народним школама, а вероучитељи грађанских школа по § 45 Закона о грађанским школама.

§ 8.

Једанпут у години претставник надлежне верске власти може прегледати вршење наставе веронауке.

§ 9.

Премештаји вероучитеља врше се на овај начин:

1). За премештај по молби у друге дијецезе дужан је молилац да приложи сагласност своје верске власти;

2). за премештај по молби и потреби службе у истој дијецези није потребна сагласност верске власти;

3). за премештај по потреби службе у другу дијецезу Министар просвете прибавиће сагласност верске власти обе дијецезе;

4). премештај, отпуштање и пензионисање по утврђеној кривници од стране Министарства просвете врши се по Закону о чиновницима.

§ 10.

Одредбе за вршење ученичких верских дужности прописаће Министар просвете у споразуму са надлежном верском влашћу.

§ 11.

Чисто ученичка удружења не могу бити на основи племенској и верској. Ван школе ученици могу бити чланови верских удружења своје верске заједнице само за неговање религијских осећања и моралне науке.

§ 12.

Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише, а обавезну снагу добија кад се обнародује у „Службеним новинама”.

26 јула 1933 године
у Београду.

(М. П.)

Претседник
Народне скупштине
Др. К. Кумануди, с. р.

Секретар,
Драг. Станојевић, с. р.

НАРОДНА СКУПШТИНА
Краљевине Југославије
Бр. 17425
26 јула 1933 год.
Београд.

Господине Претседниче,
Част ми је извести Вас, да је Народна скупштина на свом 55 редовном састанку одржаном 26

јула 1933 године коначно усвојила предлог Закона о трговинском аранжману између Краљевине Југославије и Краљевине Мађарске, закљученом и потписаном у Будимпешти 15 маја 1933 године, поднет јој од стране г. Министра трговине и индустрије и г. Министра иностраних послова на основи овлашћења датог им Указом Њ. В. Краља од 15 јула 1933 године.

Извештавајући Вас о предњем, мени је част, Господине Претседниче, у смислу члана 64 Устава и § 66 Закона о пословном реду у Народној скупштини, доставити Вам дефинитиван текст овог законског предлога онако, како га је Народна скупштина усвојила као и оригинал Указа о овлашћењу за подношење Народном претставништву поминутог законског предлога, — с молбом на Ваш даљи поступак.

Овај законски предлог претресан је у Народној скупштини као хитан.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење о мом особитом поштовању.

Претседник
Народне скупштине
Др. К. Кумануди, с. р.

Господину

ДР. АНТИ ПАВЕЛИЋУ,
Претседнику Сената

Београд.

НАРОДНА СКУПШТИНА
Краљевине Југославије

Сазвана Указом од 19 октобра 1932 године у редован сазив за 20 октобар 1932 године на свом 55. редовном састанку, одржаном 26 јула 1933 године у Београду, решила је:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О
ТРГОВИНСКОМ АРАНЖМАНУ

између Краљевине Југославије и Краљевине Мађарске закљученом и потписаном у Будимпешти 15 маја 1933 године, који гласи:

§ 1.

Одобрава се и добива законску силу Трговински аранжман између Краљевине Југославије и Краљевине Мађарске, закључен и потписан у Будимпешти, 15 маја 1933 године чији текст у француском оригиналу и у преводу гласи:

ТРГОВИНСКИ АРАНЖМАН

између Краљевине Југославије и Краљевине Мађарске

Југословенска Краљевска Влада и Мађарска Краљевска Влада, у жељи да олакшају трговачку размену између обеју земаља у данашњим изузетним приликама, сагласиле су се, без уштрба по одредбе југословенско-мађарског Трговинског уговора од 24 јула 1926, у овоме што иде:

Члан 1.

Обе Високе стране уговорнице сагласне су да ће одобравати компензовање узајамних потраживања која проистичу, за сваку од обеју земаља, из

извоза робе у ону другу земљу.

Југословенска Краљевска Влада имаће, међутим, право да отступа од тога правила, у колико се тиче извоза сирових руда и метала и, тако исто, Мађарска Краљевска Влада што се тиче извоза уљаних плодова, семена и сирових кожа. Обе Високе стране уговорнице моћи ће, пошто на месец дана унапред извести ону другу Страну, додати друге производе напред поменутој роби.

Свака од обеју Високих страна уговорница држава, сем тога, право да контролише компензационе трансакције, у циљу да се прибави поштовање правилнику који важи за трговину девизама.

По себи се разуме да се напред утврђеним начелом не дира у регламентацију спољне трговине, нарочито у забране или ограничења увоза или извоза.

Члан 2.

За робу чији је увоз у Мађарску сада подвргнут увозним дозволама, Мађарска Влада одобраваће, за време трајања овог Споразума, минималне годишње контингенте за увоз ниже побројаних југословенских производа:

Бр. мађарске царинске тарифе	Наименовање робе	Контингент у метричким тонама
из 77	Јабукe свеже	100
из 85	Суве шљиве, егивиране или неегивиране	500
99 а	Ораси у љусци	300
193	Дрво за гориво несечено	45.000
194	Дрвени угaљ	4.800
195	Обло дрво: Дрво за руднике	2.000
	Облице од лиснат. дрвећа	2.500
197	Дрво одељано, отестерисано или цепаано	4.800
203 а 1	Стругано дрво од четинара	16.000
из 203 а 2	Стругано лиснато дрво: „подразумевајући ту и фризе”	800
286	Калцијев карбид	360
469 б	Клинови и жице од дрвета, остали	20

Увозне дозволе које имају важити за напред поменуте контингенте издаваће се у једнаким двомесечним оброцима, сем са свеже јабуке, орахе у љусци, суве шљиве, чији ће увоз бити допуштен за време кампање, која траје од септембра до краја марта и за дрво за гориво чији ће контингенти бити подељени у шестомесечне оброке.

Увозне дозволе неискоришћене за време периода за који су издате, обнављаће се и моћи ће

се остварити у току наредних периода, поврх дозвола које ће тада важити, на редован начин, за време тих периода, али ипак не могу прекорачити трајање овог Споразума.

Члан 3.

Ако једна од Високих страна уговорница пропише забране или мере контингентовања увоза за робу чији је увоз на њену територију сада слободан, она ће бити дужна да о томе одмах обавести ону другу Високу страну уговорницу да би се, у случају ако би интереси оне друге Стране били угрожени тим мерама, могло благовремено приступити преговорима у циљу да се утврде контингенти у корист ове друге Стране. У случају ако, за месец дана после реченог обавештења, не би био остварен споразум о контингентима, она друга Страна уговорница имаће право да откаже овај Споразум. Отказ ће ступити у дејство 15 дана касније.

Члан 4.

Ако се услед примене овог Аранжмана појаве тешкоће практичног значаја, ставиће се у дужност једној комисији, састављеној од претставника односних надлежних власти, да предложи решења која се имају усвојити споразумно. Ова комисија проучиће тако исто могућности да се, на широј основи, развију привредне трансакције између обеју земаља.

Одлуке ове Комисије подлежаће одобрењу обеју Влада.

Члан 5.

Овај Споразум биће стављен на снагу 15 маја 1933 и трајаће до 14 маја 1934, ако пре тога дана не буде обновљен за један период који се има утврдити споразумно.

Рађено у Будимпешти, 15 маја 1933.

Јован Дучић, с. р.

К. Кања, с. р.

§ 2.

Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише и кад се обнародује у „Службеним новинама”, а обавезну силу добија као што је предвиђено у члану 5 реченог Споразума.

26 јула 1933 године

у Београду.

(М. П.)

Претседник
Народне скупштине
Др. К. Кумануди, с. р.

Секретар,
Драг. Станојевић, с. р.